

פ ר ו ט ר ק ר ל 312
מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
שהתקיימה ביום ד', כ"ו באדר א', תשל"ג
(28.3.73), שעה 8.30

נ כ ח ו

חברי הועדה:

היו"ר י. גולדשמידט
מ. אביזוהר
ש.ז. אברמוב
א. אנקוריון
ר. ארזי
י. ארידור
מ.ביבי
מ. בן-פורת
ג. האוזנר
ז. הרינג
מ. סורקיס
א. עופר
ש. פרידמן
מ. פרוש
י.ה. קלינגהופר

ר. מלחי - מזכירת הועדה

רשמה: מ. טרלו

- סדר היום:
1. חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראשי הרשות וסגניהם) תשל"ג 4 1973 (הודעה)
  2. חוק יסוד: הכנסת (תיקון) (הצעת חה"כ:מ.ביבי מ. בן-פורת, מ. ברעם, צ. גרשוני, א. עופר, ח. צדוק, י.ש. שפירא)
  3. חוק יחסי ממון בין בני-זוג, תשכ"ט - 1969

— 1235 —

(נגקל ביום 7.3.73)

היו"ר י. גולדשמידט: אני פותח את הישיבה.

חוק הרש ויות המקומיות (בחירת ראש העיר וסגניו וכהונתם), תשל"ג-1953

היו"ר י. גולדשמידט: אני רוצה לתת אינפורמציה על החוק. אנחנו מקווים שנוכל עוד היום למסור לידי כל חבר את הנוסח הסופי של החוק, כפי שאנחנו רוצים להניח אותו על שולחן הכנסת. עוד ביום ראשון, כאשר קיבלנו את הנוסח המתוקן ע"י מומחי משרד המשפטים ומשרד הפנים, היו התיעצויות על כמה ענינים שיש שינוי לצבי החלטת הוועדה. גם רשימת ההסתייגויות נגמרה ונמצאת בהדפסה. נקבע יום שלישי, ה-6 למרץ להבאת החוק לקריאה שניה ושלישית. לפני שבוע ימים, בערך, הודיעה המזכירות שהם לא יכולים לתת לנו את היום הזה כי שר האוצר מופיע כאותו יום. ביקשתי את יום רביעי באותו שבוע, ה-7 למרץ. הדבר נודע במקרה לחה"כ ברעם, והוא אמר שאינו יכול לקבל את יום רביעי, ואם אין אפשרות אחרת, הוא מבקש להזיז את זה לשבוע ימים. אתמול התברר ששר האוצר אינו יכול להביא את החוק שלו ביום שלישי, ונתפנה היום בשביל החוק שלנו. בינתיים אני קיבלתי על עצמי התחייבויות שאחת מהן אינני יכול להזיז. על כן אנחנו נחלק את החוק לחברים. אני מבין שהחברים צריכים להודיע לנו את הפרטים עד יום שני לכל המאוחר. אנחנו מחכים להודעת המזכירות על היום המוקדם ביותר שיכול להינתן לדיון בחוק. אני עדיין עומד בהצעתי על ה-7 למרץ. אם חה"כ ברעם יעמוד על דעתו שיום רביעי אי אפשר, זה צריך להיות אחרי כן.

י.ה. קלינגהופר: האם משתמע שגם פנייה של אופוזיציה, שביום ידוע לא תוכל לעיית את מירב חבריה, ותבקש לדחות את הדיון, תהיה לגיטימית?

היו"ר י. גולדשמידט: אני מבין את שאלתך. יש נוהלים ונימוסים בין סיעתיים. כשם שנראה לי שפנייה של האופוזיציה ראויה שתישקל, כמוכן גם זוו של הקואליציה. אם הדברים יתנהלו בכבוד הדדי, זה צריך לפעול בשני הכיוונים.

א. עופר: הנשיאות קובעת את סדר היום והאופוזיציה מיוצגת. אם הבקשה איננה קנטרנית, בדרך כלל נענים לה.

אני מבקש שהחוק יהיה מונח 24 שעות על שולחן הכנסת.

היו"ר י. גולדשמידט: זה יונח על שולחן הכנסת ביום שני.

חוק יסוד: הכנסת (תיקון)
הצעת חה"כ: מ.ביבי, מ.בן-פורת, מ. ברעם, צ.גרשוני, א. עופר
ח. צדוק, נש. שפירא

מ. אביזוהר:

בנסיבות הקיימות, רוב חברי הועדה לא ירצו לעשות עבודת חקיקה של ממש, אלא השאלה תובא להכרעה עקרונית. בכל זאת אני רואה לחובתי להגיש את הצעתי שנראית לי הגיונית. כי עם כל תמיכתי בקונצפציה של החוק, אני חושב שהיא מסגרתית מדי. יש שנים שלושה דברים שאין להשאירם לחוק הבחירות, אלא צריך להסדירם בחוק היסוד.

(2) בהצעתי יש שלושה סעיפים המתייחסים לדרך חלוקת האיזורים. העקרון הוא, שבסופו של דבר יש חשבון ארצי. לכן אני מציע שהחלוקה תיקבע לפי מתכונת אדמיניסטרטיבית קיימת שהנפות תהיינה איזורי בחירות, ובלבד שמספר בעלי זכות בחירה בה יהא כדי 3 מנדטים לפחות ו-5 מנדטים לכל היותר.

(3) נפה קטנה מכדי אזור בחירות תצורף לנפה סמוכה או לחלק ממנה. נפה גדולה מכדי אזור בחירות, תחולק לשני אזורי בחירות או יותר.

(4) המפה של אזורי הבחירות, כאמור בסעיפים (2) ו-(3) תיקבע ע"י ועדה המורכבת משלושה שופטים של בית המשפט העליון, אשר ימונו ע"י נשיא בית המשפט העליון.

(5) רשימות מועמדים באזורים רשמיים להצגת גם רשימות מועמדים ארציות. רשאי מועמד באזורו להופיע גם ברשימה ארצית הקשורה לרשימתו האזורית.

(6) הבוחר לכנסת מצביע ע"י הסלח לקלפי של פתק הצבעה אחד הנושא סימן של רשימה אזורית.

(7) חלוקת המנדטים של הרשימות האזוריות תיעשה על פי העקרון היחסי. חלוקת המנדטים של הרשימות הארציות תיקבע לאחר חלוקת המנדטים של הרשימות האזוריות הקשורות עמן. לא יינתן לרשימה ארצית אלא מספר המנדטים החסר לה כדי להשלים את המגיע לה, לפי חישוב יחסי, במנין הארצי.

א. עופר:
אם מפלגה קיבלה 10% של הקולות ובאיזורים היא קיבלה 2% מן המנדטים, ישלימו לה עד כמה שאפשר.

מ. אביזוהר:
אם נבחרו באיזורים 80 חברי-כנסת, 40 נשארים לחלוקה. אם רשימה אחת זכתה ב-2/3 של הקולות, ובאיזורים היא ניצחה. שום מפלגה לא הצליחה לצבור אף מנדט אחד. פדוש הדבר שבמניין הארצי אותה רשימה לא תקבל שום דבר. אם ישתתפו בבחירות רק שתי מפלגות, המפלגה השנייה תקבל 1/3. המצביע באזורים מצביע רק פעם אחת. אם מפלגת האופוזיציה הגדולה קיבלה באיזורים רבע, וכגלל זה לא קיבלה באיזורים שום מנדט, אבל רבע מהתושבים הצביעו בשבילה, היא תקבל רבע. אם מפלגה קטנה לא קיבלה באיזורים שום דבר, ונניח שהיא קיבלה 4%, היא תקבל את חמשת הצירים.

יכול להיות מקרה קיצוני, שמפלגות יכולות להיות מקופחות במנדט אחד או שניים. אנחנו עוסקים ב"זריקת" הרעיון.

יש נסיון ללכת לקראת המציאות הפוליטית הקיימת בארץ, כדי שהגופים הציבוריים בארץ יתגבשו. אינני יודע אם נכון יהיה, בגלל שיטת בחירות זו או אחרת, להוציא תופעה מסוימת מהמפה הפוליטית ולהשאיר אותה בדפוסים אחרים.

ג. האוזנר: מתי יהיה לרשימה הארצית לחלק כדי לאזן את חוסר השוויון?

מ. אביזוהר: יתכן שרשימה מסוימת תמצה באיזורים יותר מכפי שיש לה יחסית. אם האיזורים יהיו גדולים יותר, ההסתברות היא נמוכה שמפלגה מסוימת תהיה בשעורים כל כך גדולים שרשימה לא תגיע לחלוקה הארצית, אבל בחלוקה הקודמת היא קיבלה יותר מהמנה שלה.

ג. האוזנר: אם מפלגה מסוימת תקבל את רוב המנדטים לפי השיטה הזאת?

מ. אביזוהר: אז אפשר להכניס את העקרון של צדוק. אין לי אפשרות, בהצעתי, להבטיח שהססיות תהיינה בסדר גודל של 5% מקסימום.

א. עופר: עיקר השיטה הוא שאחוז החסימה יהיה גבוה. אתה מנסה להביא את זה לשיטה יחסית.

מ. אביזוהר: הגדלת מספר חברי-הכנסת שייבחרו ברשימה הארצית, תקרב את זה לשיטה היחסית. לכן הצעתי 40 : 80; יכול מי שהוא להגיד 50:50. עדיין אנחנו נמצאים במיזוג של השיטה האיזורית והשיטה היחסית.

היו"ר י. גולדשמידט: הועדה איננה צריכה לקבוע עכשיו את כל הפרטים על הצעת חה"כ אביזוהר. אמרו לי שהמציעים המיוצגים כאן, מוכנים להכנס לדיון שישנה את ההצעה שלהם ממסגרתית להצעה מפורטת. אם תהיה נכונות להכנס להצעה מפורטת, צריך לדון על השיטה הזאת ועל עוד שיטות אולי. אם אין נכונות לסטות מן האופי המסגרתית של ההצעה, נשמע רעיונות שחברים מעלים, אבל לא ניכנס לדיון מפורט.

א. עופר: אני תומך בהצעת היו"ר. במליאה יתקיים ויכוח, וכל אחד יגיד את דבריו.

ר. ארזי: זכותו של חה"כ אביזוהר כחבר הועדה, לבוא לעזרת מציעי החוק ולהגיש הצעה מפורטת. אבל לפני הפרוטוקול של הישיבה הקודמת, ובו נאמר ע"י חה"כ צדוק דברים שונים (מצטט). אני נאלץ להתייחס לדברי חה"כ צדוק. אני חושב שמההודעה הזאת צריך להסיק מסקנה. המסקנה היא, שמציעי החוק לא יכולים להציע לנו פירוש. עם כל הכבוד למאמץ האינטלקטואלי של חה"כ אביזוהר, שהביא היום הצעות מפורטות, נראה לי לא הגיוני. שכניגוד לרצון מציעי החוק ניכנס כרגע לדיון בהצעתו של חה"כ אביזוהר. אני סבור, שלאחר שנפלה החלטה

כפי שנפלה, יש להביא את ההצעה לקריאה ראשונה לכנסת. אמנם עד היום איננו מכין מדוע יוזמי החוק לא גיבלו את ההזדמנות הפרלמנטרית שהיתה להם לאחר שבוועדה, בהצבעה ראשונה, לא נתקבלה הצעת החוק, ויכלו להביא את זה לקריאה ראשונה. למה הטרידו עוד פעם את הוועדה, על מנת להביא את אותו הדבר עוד פעם? אבל זה ענינם של מציעי החוק. אם אנחנו רוצים להתחשב בדוחק הזמן שהוא מציאות בוועדה שלנו, אין לנו אלא להסיק את המסקנה, שננהג לפי התקנון. צריך להביא את ההצעה לקריאה ראשונה.

אני אתחיל במשפטים ספורים להצעת חה"כ עופר לסעיף 2. חה"כ עופר הציע שהחוק יכנס לתוקפו ב-1977, וזו הצעה די מוזרה. בצדק העיר על כך פרופ' ידין, בישיבה האחרונה. בינתיים באה הצעה של תאריך. חה"כ צדוק היה תמים דעים עם כך שלא יינקב תאריך. אין מנוס אלא להעביר את ההצעה לקריאה ראשונה. התנגדותי לעצם החוק - קיימת.

היו"ר י. גולדשמידט: לא אכנס לפרטים, יש לי הערה אחת בלבד. שאילו היתה מתקבלת לא היה העניין מביא אותי לתמוך בהצעה, אבל בכל זאת הייתי חושב שיש לשים לב לאפשרות הזאת, לשפר את ההצעה.

כסעיף (ד) (2) נאמר: "לקבלתן ולשינויין של הוראות חוק הבחירות בענינים האמורים בפסקאות (1) ו-(2) של סעיף-קטן זה יהיה דרוש רוב של חברי הכנסת; והוראות סעיף 46 יחולו על כך." ההוראות האופרטיביות של בצוע החוק, יקבעו הרבה מאד את משמעותו של החוק מבחינה מעשית, מבחינת הסיכויים של המפלגות. זה ידרוש רוב של חברי-הכנסת. כבר עמדנו על כך שלמעשה יש חופש גמור למציעי החוק ולתומכיהם בו להעביר כל הסדר שהם רוצים. אם הם יציעו 20 ברשימה הארצית ו-100 באיזורית, או להיפך; מי יקבע את מפת האיזורים? חה"כ אביזורר הציע לשם כך שלושה שופטים של בית המשפט העליון. במקום זה יכולה להיות גם הצעה שונה. ההרגשה היא, שכל זה אפשרי ברוב של 61. אם היינו רוצים לתת יותר בטחון לאלה החוששים, שאמנם את הרעיון הם מוכנים לקבל אבל הם רוצים להיות בטוחים שהדברים הקובעים מאד לא יהיו מסורים בידי המציעים בלבד. לכן אנחנו דורשים בשביל זה רוב מיוחד יותר גבוה, 80 או 90 חברי-כנסת, כי אז יתכן שלגבי החשש, שלמסגרת הזאת יוכנסו הוראות מפורסות ומעשיות שהמתנגדים היום אינם יכולים בשום אופן לקבל, זה היה משנה. אם את הפרטים יקבלו ברוב כזה, אין סכנה.

אני מעלה את הרעיון הזה ורוצה להזכיר שלאור הדו-שיח בין חה"כ צדוק לבין פרופ' ידין, וגם לאור הערתי שאי אפשר להעביר חוק לכנסת שייכנס לתוקפו, אבל אי אפשר להשתמש בו כי עדיין לא התקבלו חוקים אחרים - הציע אז פרופ' ידין נוסח אחר. אני מבין שכאשר זה יבוא לקריאה ראשונה, יהיה ניסוח אחר לסעיף 2, אשר יבטיח שמבין כזה לא ייווצר ע"י החוק הזה. יהיה ברור שהחוק הזה יתקבל רק לאחר שיתקבלו החוקים האחרים.

כאשר הנוסח לקריאה ראשונה יודפס, הוא יודפס כפי שנתקבל כאן.

י. ארידור: אני מצטרף לביקורת שהושמעה ע"י היו"ר בנקודה שהיא מרכזית. ברור שלפי השיטה המוצעת, מפלגת המיעוט הגדולה ביותר, תזכה ברוב הגדול, ואחר-כך בעזרת הרצב הגדול הזה היא תוכל לעשות בשיטת הבחירות כעולה על רוחה, מבלי שמי שהוא יוכל לעכב בעדה. זו גם מטרת הצעת החוק הזה. שום דבר לא יוכל למנוע את הצעת החוק הזה, אם הפעולה תיכשל. זה לא יהיה בכנסת הפשיעית, אלא בעשירית, ואז ישנו את שיטת הבחירות מחדש.

אני מתקן להערה של חה"כ אביזוהר שנוכרת כסעיף (7), אם כי הושמעו הערות על ניסוח סעיף זה, שהמטרה שמונחת ביסודו, היא בריאה וחשובה מאד, - מניעת הסילוף שעליו דיברתי קודם. הסילוף של תוצאות הבחירות. האיזורים יחולקו בצדק. נוכח חשיבותה של ההערה הזאת, הצביע פרופ' ידין על פגם יסודי. התוכן חסר בה, ולא משנה איך יכתבו. כל זמן שלא יכתבו בכיוון של סעיף (7), יהיה פגם. אני מבין שיוזמי החוק לא מקבלים על עצמם את ההצעה (7) של חה"כ אביזוהר. חה"כ עופר אמר שהמטרה של החוק היא למנוע את התוצאה שנובעת מהצעת חה"כ אביזוהר, אחרת לא היה צורך בחוק. אני רוצה לשאול את חה"כ אביזוהר: נוכח המצב הזה, יכולים להיות חילוקי דעות. האם חה"כ אביזוהר מחשיב יותר את ההצעה הפגומה של יוזמי החוק, או את הצעתו.

מ. אביזוהר: אני חושב ששינוי קונסטיטוציאלי צריך להיות על דעת שתי המפלגות הגדולות ולא על דעת מפלגה אחת. לכן אני חושב שהמפלגה תגיע למסקנה שזו שיטה שעליה אפשר יהיה להסכים בין שתי המפלגות הגדולות. היות ואני יודע שיש במפלגה הכי גדולה מספר חברים התומך בהצעה הזאת, אני רוצה לחשוב שהיא יכולה לתמוך בהצעה הזאת.

י. ארידור: האם חה"כ אביזוהר תומך בהצעתו עד כדי כך שהוא לא יצביע בעד הצעת יוזמי החוק? אדם שדעתו היא שיש לשנות את שיטת הבחירות, אי אפשר לבקש ממנו להצביע נגד השיטה. אני שואל אם חה"כ אביזוהר יימנע מהצבעה לנוכח העובדה שחברים שהציעו את ההצעה, מתנגדים לסעיף (7) שלו.

מ. אביזוהר: זו הצעת מסגרתית שאפשר להכניס בה את הכל.

י.ה. קלינגהופר: השאלה הזאת, מקומה מחוץ לוועדה.

א. עופר: אני חושב שאין מקום לדון עכשיו בכך אלא אם ההצעה תעבור את הקריאה הראשונה. לא פלא שטרם הגדרנו, גם המציעים עוד לא הגיעו להסכם, בדבר סעיף 1. אשר לסעיף 2, אני מציע להגיד שתחילתו של חוק זה, לאחר חוק הבחירות המפורט, ולא לפני הבחירות לכנסת התשיעית. יש הרבה חוקים שהפעלתם תלויה בתקנות, וכל זמן שאין תקנות, לא מפעילים אותם.

היו"ר י. גולדשמידט: עלינו להחליט אם להעביר את הנוסח הזה לקריאה ראשונה. נעמיד את זה להצבעה.

הנוסח המדויק של סעיף 2 איננו בידי, אבל החוק לא ייכנס לתוקפו אלא לאחר שיתקבלו בכנסת הסעיפים הדרושים לפי סעיף 1. זה בערך תוכן ההצעה של פרופ' ידין. הנוסח המדויק יוצע ע"י פרופ' ידין, וכך יודפס סעיף 2.

ה צ ב ע ה

- בעד ההצעה שהחוק, עם התיקון של סעיף 2, יודפס ויונח על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה:
- 7 - נגדה
  - 5 - נמנעים
  - 1 -

ה ו ח ל ט

החוק יודפס לקריאה ראשונה ויונח על שולחן הכנסת.

חוק יחסי ממון בין בני-זוג, תשכ"ט - 1969

סעיף 10(4)

היו"ר י. גולדשמידט: בישיבה הקודמת הושמעה הבחנה אם האוראה של פסקא (4) באה לענין איזוני כלבה, דהיינו קביעת תאריך של הערכת הנכסים. אם כך הדבר, יתכן שהפסקא איננה דרושה, והיא מכוסה ע"י מה שנאמר בסעיף 8; או אם פסקא (4) באה לחדש הלכה, כפי שנאמר בסעיף 7.

ר. ארזי: שאלה אם החוק הזה צריך לחול גם במקרים שטרם פקעו הנשואין. נדמה לי שבין הראשונים שהפנו את תשומת לבנו לבעיה, היה יו"ר הועדה. אין ספק שהבעיה קיימת. אני לא מוכן לקבל את דעת אותם חברי הועדה הסבורים שכוונת הסעיף הזה היא רק מועד מוקדם יותר. יכולה להיות סיטואציה של מועד מוקדם יותר, כמו שיכולה להיות סיטואציה של מועד מאוחר יותר. יתכן שבית המשפט יראה שאם יפסוק באותו המועד, זה יכול להיות לרעת שני הצדדים או לרעת צד אחד שפוגע בו במידה כזאת שזה פוגע במצבו ובצדק הטבעי. לכן אני סבור שהסעיף הזה צריך להיות מנוסח כך, שיהיה ברור שהוא יכול לחול גם במקרים של מועד מוקדם וגם במקרים של מועד מאוחר יותר. זאת משאירים לשיקול דעת בית המשפט.

עמדה השאלה האם צריך להפריד את סעיף קטן (4) מסעיף 10, או שהוא יכול להיות כפי שנקבע כאן. אני לא רואה את השאלה כמהותית. אם ייאמר במפורש שהסעיף חל גם על מקרים של מועד מוקדם יותר או מאוחר יותר, אינני רואה את הסיבה למה צריך להפריד אותו מסעיף 10. בסעיף 10 מונים מקרים בהם בית המשפט יכול להחליט אחרת. אינני רואה סיבה להוציא את פסקא (4) מסעיף 10. אני מציע שייאמר בו שחלק המקרה על מועד מוקדם או מאוחר יותר.

מ. ביבי:
אני סבור שההבחנה בין סעיף (4) לבין יתר הסעיפים הקודמים לו, הוא בכך שאין קשר ישיר בינו ובין קודמיו, והוא יכול לעמוד כרשות עצמו. מדובר במקרים שבני הזוג אמנם לא הגיעו למצב שהם רוצים להתגרש אלא שהם הסתכסכו על בעיית חלוקת הרכוש והם אינם יכולים להגיע להסכם ביניהם על צורת החלוקה. הם הולכים לבית המשפט, והוא מחלק ביניהם את הרכוש. הסעיף הזה, לדעתי במקרים כאלה, יכול לחול, והוא יכול גם לעמוד בפני עצמו. לדעתי בין סעיף 7 ו-10 יכולה להיות קרבה מסוימת ע"י התאמת המקום ביניהם. לי נראה שסעיף 10 לעומת סעיף 7, יוצר מצבים שרוצים להתאים את השינויים ברכוש שחלו בתקופת הנישואין, ולתת אפשרות לבית המשפט להתחשב בהתפתחויות השונות ובנכסים האלה בתקופת חיי המשפחה. לכן מצב שלוש הפסקאות הראשונות. פסקא (4) איננה מהסוג הזה, היא נותנת את האפשרות לבית המשפט, בנסיבות מיוחדות שמצדיקות זאת, לבקשת אחד מבני הזוג, לקבוע, שאותן זכויות שניתנו בסעיף 7 יהיו לא כאשר בני הזוג החליטו להתגרש, אלא כאשר הם יודעים שהם אינם מתגרשים אבל אינם יכולים להסדיר את יחסי הממון, והם רוצים שבית המשפט יפסוק מה שיידן למי.

לכן אני סבור שסעיף 10(4) צריך להיות סעיף נפרד ומיקומו סמוך לסעיף 7.

מ. אביזוהר:
אני סבור שזה צריך להיות סעיף בפני עצמו. כאן מדובר על הפרדה, כפי שאין פקיעת נישואין. החוק מרשה לבית המשפט להסדיר את חלוקת הנכסים. אני סבור שזה צריך להיות הסעיף האחרון ולא סמוך לסעיף 7. הוא מתייחס לכל הסדר שבית המשפט יקבע. לא יתכן לומר שבית המשפט מצא שלפי סעיפים (1), (2), (3) הוא משנה מהאיזון של מחצית על מחצית. הוא מוסמך לקבוע לגבי מחצית. אבל אם שינה מזה, הוא לא יכול לקבוע שום דבר, כי אחרת זה תלוי בפקיעה עצמה.

לכן אני חושב שצריך להיות סעיף מנוסח לשני הדברים האלה. העקרון הוא שבית המסמך מוסמך לחלק נכסים גם אם לא פקעו הנישואין, והמועד חל לא רק לגבי אותו דבר שנקבע בסעיף 7.

מ. פרוש:
החברים יכולים לתאר לעצמם עד כמה החוק הזה פוגע בהלכה. אם חברים היו מסכימים לקבל סעיף מסוים, זה היה מקל עלינו את מהלך הדיון.

אני רוצה שוב להציע את הסעיף: רשאים בני הזוג לקבוע בתנאי הנישואין, שיחולו עליהם דיני ההלכה ככל העניינים הנוגעים ליחסי ממון ביניהם, כאשר יש הסכמה בין שני בני הזוג שיחולו עליהם דיני ההלכה.

י. ארידור: זה מבקל את חוק שיווי זכויות האשה.

מ. פרוש: אם שניהם אומרים שהם לא מעוניינים לשנות?

י. ארידור: הם יכולים לכתוב את זה כהסכם הנישואין.

מ. פרוש:
הסעיף הזה יכול את בני הזוג לעשות זאת.
בלי הסעיף הזה, לא ידעו בדיוק מה לעשות.
אם כותבים באופן ברור שהצדדים מסכימים ביניהם שדיני ההלכה יחולו
הם היו יודעים שאין מקום לחשש.

י. ארידור:
זה היה מביא לכך ש-60% - 70% של הנישאים
היו אומרים שאינם מסכימים לדיני ההלכה.

מ. פרוש:
אחרת אתה אוכף על 40% דין שאינם רוצים
לקבל על עצמם.

אם נוסח כזה היה מתקבל, זה היה מספק רבים.
הנוסח הוא:

רשאים בני הזוג לקבוע, בתנאי הנישואין,
שיחולו עליהם דיני ההלכה בכל העניינים הנוגעים ליחסי ממון ביניהם.

סעיף 10(4) מאפשר שלילת רכוש שהיה לבן
הזוג לפני הנישואין. סעיף 10 נותן לשופט שיקול דעת שיעשה העברת
נכס מאחד לשני ללא הכוונה.

העליתי פעם את ענין הכתובה. יש כאלה
שנוקבים בסכומים גבוהים מאד (100,000 ל"י) בכתובה. הדבר מצוי
בין בני עדות המזרח בעלי האמצעים.

ג. האוזנר:
אלה מקרים יוצאי דופן. ברוב הכתובות
פוסקים סכומים סמליים.

ר. ארזי:
החוק בא לקבוע הסדרים בזמן שאין הסכם.
בחוזה אנשים יכולים לקבוע ביניהם מה
שהם רוצים. כמובן בתנאי שזה לא נגד המוסד או נגד החוק.
אל לנו לשכוח שהחוק חל גם על משפחות לא יהודיות. מי לא מרשה
לאנשים הרוצים לקבוע ביניהם הסכם לפי ההלכה, לקבוע זאת?

היו"ר י. גולדשמידט:
אני מבין שחה"כ פרוש רוצה שהאפשרות הזאת
שהיא עכשיו כללית, תיאמר במפורש. לפי
דעתו זה נותן הכוונה לציבור ובא גם להרגעת הציבור.

מ. פרוש:
אנחנו עומדים להביא חוק שהוא שינוי
למצב שהיה עד עכשיו.

סעיף 10 פוגע בכל מי שמר על קיום
ההלכה ביחסי ממון בין בני זוג. אתה נותן לשופט אפשרות שבני
הזוג יעזבו את הנכסים שהביאו עמם קודם.

י. ארידור:
זה קיים גם היום. הפסיקה היא איזון
משאבים והתחשבות בכל מני גורמים.
אנחנו נותנים תוקף לפסיקה.

מ. פרוש:

כבר שניתה סמכות לכתב הדין הרבניים.
סעיף 18 אומר שבית הדין הדתי ינהג לפי

הוראות חוק זה.

י. ארידור:

בית הדין הרבני יכול היה עד עכשיו לדון
בזה רק אם היה הסכם.

מ. פרוש:

אם זה לא גורע מהחוק, ואחרים רואים בו
דבר מספק, והרוב מוכסח לקבלת החוק; אם
אלה נהנים, ואלה לא חסרים, מדוע לא להכניס סעיף כזה?

סעיף (4) יוצר זכות לפני פקיעת הנשואין
וזה דבר חמור. אנחנו רואים בזה גם פגיעה, מבחינה חלקית, בפסילת
הגט. ידוע שעה עכשיו אם בית המשפט פסק למי שהוא מזונות כאמצעי
לחץ, גם זה לא תופס. כאן, לפי סעיף (4) אנחנו רואים בזה פגיעה
בכל הענין של הגט. השופט יכול לקבוע גם מועד אחר, כלומר גם לפני
פקיעת הנשואין, זה חידוש.

אני מתנגד לסעיף הזה. הסעיף הזה פוגע
גם בסעיף 7. הסעיף הזה מערער את סעיף 7. אני אצביע נגד הסעיף
הזה. בטעם (4) יוצא לבקש לקבוע שהזכות האמורה תהיה רק
במועד מאוחר יותר ולא במועד מוקדם יותר.

אני חוזר ומבקש - בציבור הדתי יש רגישות
רבה כלפי החוק הזה ונתבקשתי ע"י כמה וכמה גורמים מאד מעוניינים
שעוקבים אחר הדיון הזה - שיתייחסו לסעיף שהצעתי לשם הרגעת החוששים.

ש. פרידמן:

אני רוצה לדבר על מיקומו של סעיף 10(4).
כאשר פרופ' ידין התחיל את דברי ההסבר
בישיבה הקודמת, היה לי הרושם שהכוונה היא רק למועד שלאחר הפקיעה.
אמנם כסוף דבריו הוא אמר זאת מפורשות. כל עוד לא ניתן תשובה
לשאלה איך למנוע תוצאה של כפיית גט, שלא יפסל גט ע"י כפייה
שנגרמת בשל חלוקה מוקדמת של הבכסים, אני אינני יכול לקבל את
הסעיף כפי שהוא מנוסח. עדיין חסרה לי ידיעה מספקת בשאלה, מה
הגבול בין השפעה שמפעיל בית הדין הדתי על הצדדים כאשר הם מניחים
לפניו את מצב היחסים, ומגמת ההשפעה היא להביא את הזוג לידי
גירושין, כאשר בית הדין משוכנע שאין טעם שהזוג הזה ימשיך לחיות
במשותף, ובין אותו תחום שהוא מעבר להפעלת ההשפעה. הייתי מודה
ליו"ר אם היה גותן לי אפשרות ללמוד לחוש איפה הגבול שבין המותר
ובין האסור מבחינת הדין. כשאני מניח שיש תחום כזה שאין בית הדין
הרבני מוסמך לעבור אותו, ברור לי שעל פי חוק המדינה, השיפוט
הייחודי בענייני נשואין וגירושין הוא בידי בית הדין הדתי. אני
אינני יכול לקבל את הנוסח של סעיף 10(4) כפי שהוא. נראים לי
מקרים די חמורים של עיגון שעלולים להווצר ע"י כך, אם בית הדין
לא יוכל להביא את הזוג לידי גירושין. אני אשיג לכאורה יתרון
שאיזון הנסים בין בני הזוג יופעל, אבל אני אצור ע"י כך מבחינת
הדין הנוהג כרגע, מקרים רבים של עיגון.

היו"ר י. גולדשמידט:

עד עכשיו לא רצה צד אחד לתת גט, ועכשיו
הבעיה הכספית נפתרת ע"י בית המשפט.

ש. פרידמן:

עלינו להבחין בין הסטטוס של גט לבין
הפרדה. הסעיף הזה רוצה לתת את הסמכות
לבית המשפט בסטטוס של הפרדה לחלק את הרכוש. אני מקל על סבל
האשה מבחינה כספית אבל במקומה יצדתי, לפי החוק הקיים, סבל אחר
שהוא פי כמה יותר חמור.

מבחינת הגט, הוא לא יוכל להינתן במצב זה, כי הפעלתי - ע"י חלוקת הנכסים - לחץ שעל-פי הדין הופך את הגט לגט כפוי. אם כך הדבר, האשה נשארת עגונה.

אנחנו יוצרים גורם שכופה הכרעה.

יחד עם זה מתהווה סתירה ע"י קיומם של שני סעיפים באותה הצעה. סעיף 10(4) שאנחנו מדברים עליו סותר את סעיף 18(א). אם בית הדין הדתי יצטרך לתת את הגט הוא עובר על ההלכה. אם לא ניתן אותו, אנחנו חוזרים למצב של העיגון.

משום כך, בלי לנקוט עמדה להצעה שהציע חה"כ פרוש, כי ברגע זה אינני דן בשאלה איך אני פותר את השאלה של האנשים שרוצים להגיע לידי הסכם, אני צריך לפתור את הבעיה שתהיה פתורה גם לפי החוק. על כן אני מציע לכתוב:

"ראה בית המשפט נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת, רשאי הוא לקבוע שהזכות האמורה בסעיף 7 תקום עם פקיעת הנשואין או אחריה במועד שייראה לו." נשאר כאן הלחץ הכספי אבל לא יצרתי במקום זה את הלחץ של העיגון לגבי האשה.

ג. האוזנר: חה"כ פרידמן צודק כאשר מדובר על מועד אחר לתחולת פעולתו של בית המשפט.

הכוונה היא למועד שאיננו עם פקיעת הנשואין. זה יכול להיות תאריך יותר מאוחר, אם הנסיבות מצדיקות. בודאי ניתן גם לקבוע תאריך יותר מוקדם, והוא במקרה זה, לפני מועד הפרידה, מזנפרדים ועדיין אין גט (לפעמים אין גט בהסכמה עד שיגדלו הילדים, לפעמים אין גט מתוך אי רצון של אחד הצדדים). לגבי אפשרות כזאת צריך לקבוע שהאשה, שבדרך כלל ידה על התחבונה במקרה של פרידה, כי היא נשארת ללא אמצעים, הבעל יכול לסרב לתת לה כסף, ואז היא יכולה לקבל מזונות. מן הדין אז שגם איזון המשאבים ייכנס לתוקף אם בית המשפט רואה שהנסיבות מצדיקות זאת.

לכן סעיף 10(4) עקרונית הוא במקומו, אלא שאנחנו צריכים לקבוע הגדרה למונח "פקיעת נשואין". עה היום הייתי מבין שהם פוקעים במקרה של מוות או במקרה של גט. אנחנו רוצים להחיל את זה גם על הפרדה זה פקטו. לשם כך יש צורך לומר את הדברים במפורש. בסעיף 7 פקיעת הנשואין הוא תנאי לחלוקת האיזון. לכן אנחנו צריכים לעשות אחת מהשתיים: או להגדיר מה זה "פקיעת נשואין" או להכניס את סעיף 10(4) לסעיף 7, כאחד החריגים. בנתון לאותו תיקון, אני תומך בתוכן של סעיף 10(4), אני חושב שהוא דרוש.

א. אנקוריון: אינני רוצה לנקוט עמדה כרגע להצעת חה"כ פרוש. אילולא החשש שזה ייהפך לקלאוזולה בספטים הסטנדרדיים, ובצורך כזעת ייהפך לדבר שגורתי זה היה נראה בעיני. אבל אני כרגע אינני רוצה לנקוט עמדה. אני רוצה להעיר מבחינת הפרוצדורה. הזמן לדון על ההצעה הזאת יהיה כאשר נגיע לסעיף 18.

ההפרדה זו בעיה סבוכה. אינני חושב שהחוק הזה צריך להתיימר לפתור את הבעיות של הספרציה. אם נרצה לכלול גם את זה, נהיה תופסים את המרובה. נפריד כינינו ובין המחנה הדתי, וזה לגמרי מיותר. אם זה לא ברור, נאמר שהכוונה היא למועד מאוחר יותר, אחרי פקיעת הנשואין.

י.ה. קלינגהופר:

אני חושש שאם נבהיר את הדבר בכיוון הזה שחה"כ אנקוריון מצביע עליו, שמועד אחר יכול להיות רק לאחר פקיעת הנשואין, אנחנו נשנה לרעה את המצב המעשי הקיים כעת, שפוסקים על חלוקת הנכסים במקרה של הפרדה שאין בצדה פקיעת נשואין.

א. אנקוריון:

בתי המשפט האזרחיים אינם פוסקים בענינים אלה. יש רק ענין של מזונות.

י.ה. קלינגהופר:

זה לא נכון. זה לא ענין של סטטוס אישי. היות ואני מצדה בגישתו העקרונית של חה"כ האוזנר, וזה נוכח העובדה שיש מקרים של הפרדה שלא חושבים על פקיעת נשואין, בהתחשב בילדים, למשל, ההפרדה מחייבת גם אקטואליזציה של איזון המשאבים. על כן יש צורך, במקרה של הפרדה ללא גירושים, לדאוג שאפשר יהיה להשתמש בסמכות כזאת. על כן אני מציע שהסמכות הזאת תיקבע לשתי האפשרויות. מועד מאוחר יותר ללא הגבלה; ומועד מוקדם יותר שהייתי מנסח כך: שמועד מוקדם יותר יהיה ללא זיקה לפקיעת הנשואין, ובלבד שקיימת הפרדה. אם בית המשפט משוכנע שהם נפרדו ואין סיכוי שיחזרו לחיות יחד.

י. ארידור:

אולי אחדים מאתנו חיים בטעות כאילו יש בחוק הזה חידוש מהותי. בחוק הזה אין חידוש מבחינת המצב המשפטי הקיים. אין צור בהפרדה שאותה הזכיר חה"כ קלינגהופר, קאי שבית המשפט יהיה מוסמן לקבוע. לפי החוק היום, יש זכות לאשה לנכסים לא יותר ולא פחות מאשר לבעל. הזכות הזאת לא פוקעת גם אם רשום הנכס על שם אחד. היא יכולה לתבוע שנכס מסויים יירשם על שמה. היא תצטרך להוכיח את איזון המשאבים, או שהנכס נרכש בזמן הנשואין המשותפים או שהיא תרמה לו לפני הנשואין. אם היא תוכיח אחד מהדברים האלה, היא תצליח בתביעתה. הפסיקה הולכת היום בכיוון זה שנכס שנרכש בזמן הנשואין, שיין לאשה ולבעל במידה שווה, אם אין נסיבות מיוחדות שמצדיקות סטייה מהכלל הזה. החוק איננו מחדש. זה טבעי שכאשר בני זוג אינם מתגרשים, אין זכויות סובסטנטיביות, וכאשר מתגרשים - מסדירים את זה בדרך אחרת ולא בדרך של זכויות סובסטנטיביות. לא יעלה על דעתו של שופט לקבוע שמשום שהבעל עבד והאשה היתה בבית, הנכסים הם של הבעל. החוק הזה איננו מצמצם את סמכותו של בית הדין הדתי אלא מגדיל אותה. היום לבית הדין הדתי אין סמכות בענין זה, הוא איננו יכול לספל בחלוקת נכסים בין בני הזוג אלא אם זה קשור לגירושין. אז הוא דורש מהצדדים להגיע להסכם, אין לו סמכות לצוות. רק לאחרונה שלל בית המשפט העליון מבית הדין הדתי סמכות להטיל עיקול. בית הדין הרבני ניסה להטיל עיקול על נכס שהאשה טענה שהוא שלה. בית המשפט העליון פסל את העיקול, כי הוא היה סבור שהטלת עיקול על נכס של האשה במסגרת של תביעה לשלום בית, חורגת מסמכותו של בית הדין הרבני. הנכס נשאר בידי האשה מבחינה סובסטנטיבית. לפיכך מה שניתן בחוק זה, זו הרחבה של סמכות בית הדין הרבני ולא צמצום.

אני לא רואה במה זה יכול לפגוע בהלכה בענין גירושין. אני מניח, שכמו שבית הדין זהיר שמזונות לא יפסלו את הגט, הוא יהיה זהיר שגם החלטה אחרת לא תפסול את הגט.

אני מציע לסמוך על בתי הדין הרבניים שהם לא יאפשרו גטי פסולים. אני חושב שצריך לאפשר חלוקת הרכוש. אינני מתנגד שהסמכות תהיה גם, במקרים מתאימים, בידי רבנים.

היו"ר י. גולדשמידט: אני חושב שצודק חה"כ אנקוריון כשהוא אומר שהיכוח המהותי ביחס לבתי הדין יתעורר ביותר שאת בסעיף 18. אני חושב שאז ניקח בחשבון גם את האינטרסים של בני דת אחרים. נצטרך למצוא נוסחה מתאימה. לא מן הנמנע שהרעיון של חה"כ פרוש יתאים גם, להבדיל, לדתות אחרות. אני רושם לפני שיהיו לפנינו חוות דעת של אנשים המקיאים כזה, הן לגבי הגט הכפוי והן לגבי השאלה שנתעוררה לאחרונה לעצם הסמכות והפרקטיקה של בתי דין רבניים, לגבי שאלות רכוש, כאשר אין הם חלק מהסדר גירושים.

הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 11.00